

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۳/۰۶/۲۹

رنگل اریوبزی

شل کلنه جگره

د بن لادین د سر صدقه

وایې چې دکندهار په ولایت کې د طالبانو د مقتیانو او قاضیانو د فراغت له امله په جوړه شوی غونډه کې شیخ ندیم وویل چې:

«هغه څوک چې نظام تخریبوي، که په ژبه وي، یا په قلم وي او یا که عملي تخریب کوي... واجب القتل دي.»

دطالبانو د لوړو زده کړو وزیر داگواښ راته په رښتیا یوزور وروگواښ ښکاري او د ځواکمنۍ دلیل یې هم دادی چې د عقل، پوهې، اسلامي او بشري تمدن نه له سره بې برخې او په سوچه فزیکي زور بنا دی. حضرت علي (ک) فرمایي چې:

«دناپوه ماغزه دهغه د ژبې تر شا او دهر هوبښیار ژبه د عقل تر شاوي.» له ورځې تر بله جوتیري چې د اسلامي امارت د لوړو زده کړو وزیر ژبه دهغه تر عقل زور وره، گړندی او بشپړه خپلواکه ده او د گړیدو په وخت کې له سره د عقل، فکر او ماغزو پروا نه ساتي. ځکه چې له یوې خوا د شیخ په دې فتوا کې تخریب قانوني تعریف نه لري او دندیم په بې قانونه نظام کې دهرې ساده او اصولي نیوکې نه هم «تخریب» جوړیدلی شي او هر منتقد دیوه اصولي انتقاد له امله هم په دار ځوریدلی شي. له بلې خوا شیخ صاحب دنظري تخریب یا دده په اصطلاح «د ژبې یا قلم تخریب» او د «عملي تخریب» داغیزو ترمنځ په توپیر هم نه پوهیږي، یانې په دې نه دی خبر چې د لیک او ژبې نیوکه یا شفاهي او تحریري انتقاد د انسان سلامتیا، ژوند او دهغه چاپیریال ته زیان نه رسوي، خو عملي تخریب یانې وسله وال پاڅون، جگړې، قتل، لوتماري، د سرکونو په غاړه او په جوماتونو کې د ماینونو ځای په ځای کول مسلمان لمونځ کوونکي او مسافر، واره زاړه، ښځې او نران، پیغلې او ځوانان وژني او د ژوند چاپیریال وړاندوي، ځاني او مالي زیانونه رسوي. شیخ صاحب ندیم دا ټول د تلې په یوه پله کې اچوي او په خپله فتوا کې یې یوشان واجب القتل گڼي. مانا دا چې که څوک د ځني طالبی شیانو په شان د علم زده کړه مباح عمل نه گڼي، بلکې په هر مسلمان (نراوښځه) بې فرض بولي او خپل دا نظر په ژبه اولیک د مسلمان ولس غوړو ته رسوي، هر ورو ددې شیانو د تعلیمي سیاست سره په تضاد کې راځي، په تخریب تورن کیږي او د شیخ ندیم په عدالت کې دهغه چا په شان واجب القتل گڼل کیږي چې د لمونځ کوونکو په ډک جومات کې بمونه الوزوي. د شیخ ندیم له ویناگانو ښکاري چې دی دخپل امارت د ساتلو او ځواکمنولو له پاره بل تدبیر - رحم، عدالت، ټولنیزه سوکالي، اقتصادي پرمختگ - اوله دې لارې د ولس باور او ملاتړ تر لاسه کول نه لري، دمنتقد قتل او وژل دخپل امارت د پابښت یوازنی لار او وسیله گڼي، په دې نه پوهیږي چې دنظام د ساتلو له پاره یوازې په زور او وژلو تکیه کول سړی د دین او معرفت له سیمې خارجوي، د دار او ظلمت یو داسې غلام تری جوړوي چې د حضرت عمر (ض) له دې فرمودې یې هم بې خبره ساتي چې: «دهر دولتي نظام بریالیتوب او قوت دهغه د چلوونکو په عدالت، صداقت او انصاف پورې تړلی وي.» وینو چې د شیخانو امارت د حضرت عمر (ض) د دولتي نظام سره له ځمکې تر اسمان پورې توپیر لري. په داسې حال کې چې حضرت عمر (ض) دخپل اسلامي نظام بریالیتوب او قوت دهغه د چلوونکو په عدالت، صداقت او انصاف پورې تړي ځان او خپل نظام د ولس په وړاندې مسؤل گڼي، شیخ ندیم د حکومتولۍ ددې ستونځمنو، خوسپیڅلو اصولو پروانه لري او نه دا اصول پیژني، د ولس په وړاندې دمسئولیت فکر او احساس نه له سره بې برخې دی، ځان او نظام یې تر ولس لور بولي او د پابښت اوساتلو له پاره دقتل او وژلو لاندې اوساني فتواگانې صادروي او په دې ډول دار او وحشت خپروي. حضرت لقمان (ض)، چې پوهه او حکمت یې په

د پاڼو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خبر و لولئ

قرآن عظیم الشان کی ستايل شوي دي، فرمايلي دي چې «:دعلم په مرسته دانسان وحشت او ډارچونه له منځه ځي.» يانې يومتمدین، زړور او مهربان انسان تری جوړیږي چې نه دبل چا دوحشت او ډارچونې نه ډاریري، نه وحشت اچوي او نه څوک ډاروي. خو مشکل دادی چې دلورو زده کړو وزیرناغلی مولوي ندیم دعلم اوتمدن نه، نه یوازي ځان لری ساتي، بلکې په وړاندي یې خپله کرکه هم نه پټوي اوپه ډاگه اعلان کوي چې: «که مودابادی اوتمدن پروا لرله، اسامه بن لادین به مو امریکا ته سپارلی وای او بنځو ته به مو ازادي ورکړې وی او شل کاله جگړې ته به اړتیا نه وه پیدا شوی.» (زه) ددې کرښو لیکونکی (په خپل اوږده عمرکې په هیواد کې دنورونظامونودداسې وزیرانو دنومونسره هم آشنا شوی وم چې د عقل او پوهې نه یوڅه یې برخې پاتې شوي ښکاریدل، خو هیڅ یو یې هم دطالبې شیخانو دلوروزده کړووزیرپه څیردابی اوتمدن په وړاندي په دومره ویاړاوتخار خپله یې پروایې نه ده اعلان کړې، دادشیخ ندیم تاریخي امتیازدی اومثال یې یوازي د طالبې شیخانوپه منځ کې پیدا کیدلی شي. هرتمدن انسان په دې پوهیږي چې ابادي اوتمدن دوه یوبل ته ورته مفهومونه دي. دواړه دټولنیزژوند په بیلابیلو-اخلاقي، کلتوري، ټولنیزواو اقتصادي-برخو کې دپرمختګ سطحه په برکې نیسي، سوکالي په گوته کوي اوددې دواړو -ابادی اوتمدن - ټاکونکی عامل انساني اخلاق، عقل اومعرفت دی. دابادی مخالف لوری ویراني اوبربادي ده اودتمدن مخالف لوری ظلمت دی، وحشت، بربریت او بداخلاقي ده. څوک چې دابادی اوتمدن پروانه لري او ورته شاکوي، هرورویرانی، ظلمت، وحشت اوبربریت ته مخه کوي، داسلامي ارزښتونوچوکاټ ماتوي او داسلام مبین دین څخه وړاندي دظلمت اوبربریت دوران دبیا راژوندي کولو هلي ځلي کوي. دا هلي ځلي تخریبوونکي هلي ځلي دي اوشیخ ندیم په دې هلوځلوپه عام ذهنیت کې تریل هرچازیات خپل ځان اوخپل « اسلامي امارت» اوزموردغمونو اورنځونوپه نړیوال مرکزیدل شوی هیواد نورهم تخریبوي. سره له دې هم دلورو زده کړو وزیر واجب القتل نه گڼم، ځکه دخدای رسول (ص) فرمایلي دي چې: «بی علمه عمل تباهي ده.» دادشیخ صاحب پوهنیزه او عقلي بې وسي ده چې په خپل هیواد کې ابادی اوتمدن سره مخالفت ته دامریکا په وړاندي دمقاومت په سترگه گوري او نه پوهیږي چې دابادی اوتمدن په وړاندي بې پروایې د ولس په وړاندي بې پروایې ده، دا جهاد نه دی، فساد دی، دالویه غداری ده اوحضرت علي (ک) فرمایلي دي چې «:دولس او پرگنوسره غداری ترټولولویه خطا ده.» په داسې حال کې چې درسول (ص) دوهم یارحضرت عمر دخپل امارت په وخت کې فرمایلي دي چې: «که دفرات دسیند په غاړه دبزې یوېچی هم تلف شي، نوویریرم چې الله(ج) به یې له مانه پوښتنه کوي.» دا هغه څه دی چې مولوي ندیم اومسال یې په فکرکې هم نه دي. دشیخانودلوروزده کړووزیرپه خپل عقل، عقیده اوعدالت کې دخپل هیواد ابادي، افغاني پاک لمنومیرمنوته دخدای دمخلوق اودانسانیت په سترگه کتل، هغوی ته دزده کړواوکارحق ورکول، امریکایانوته دامتیازورکولوپه مانا گڼي، په کلکه یې غندي اودکاراوزه کړونه دافغاني جونواومیرمنومحرومول امریکایانواونوري کفري نړۍ ته جزا ورکول بولي. داخولا پریږده، شیخ ندیم په دې هم ویاړي چې دهیواد پاکه خاوره، دملک ابادي، داوردو، بې رحمه جنگونواووحشي لوټماریوخپلي ولس ارامې اوسوکالي له یوه بن لادین نه قربان کړي، ټیپي، په وینولرلي اولوب شوي ولس ته شاکري اوپه ځای یې بن لادین ونازوي اوله ملکه یې ونه باسي. په هغه وخت کې دطالبانورسمي پالیسي په پاکستان کې ددوی سفیرمولاناضعیف دژورنالستانو سره په یوه مرکه کې په دې تګو بیان کړه «:ترهغوچې یواغان هم ژوندی وی بن لادین به له هیواده ونه باسي.» دابې تدبیره سرزوري اونن سبادشیخ ندیم ویناګانې اودزده کړو په هکله دده عملي کړنلارې ښيي چې افغان ولس ته دهیوادوال اودخدای دمخلوق په سترگه نه، بلکې د شخصي مال په سترگه گوري، هرڅه یې چې زړه وغاړي په ولس یې تحمیلوي، ترهرڅه اوله هرچایې قربانوي .

هو، لکه څنګه چې شیخ ندیم وايي طالبانوهغه وخت هم دملي گټو، تمدن اوبرمختګ پرواونه کړه، بن لادین یې له ملکه ونه ایست او په دې توګه یې هغه پلمه چې دبوش حکومت دجنگ له پاره له سره لټوله طالبانو پخپل لاس وروسپارله. سی آی ای په تلوار د شمالی ټلوالی بگیل شوی سروالان او ځنی نورمات شوی جنګسالاران په یوڅو ملیونو ډالروا و نیول، له ځان سره یې ملګری کړل او د ۲۰۰۱ میلادی کال داکتوبردمیاشتې په اوومه نیټه یې په افغانستان وسلوال برید وکړ. شیخ ندیم اواندیوالان یې د طالبانوپه امارت باندي دامریکا ددې بریددپایلوپه هکله څه نه وایي او هغه پټي ساتي. خو حقیقت دادی چې دطالبانو بې تدبیره سرزوری دامریکا دجنګي تکنالوژۍ -ب ۵۲ جنګي الوتکواوکروز راکټونو- زورنه درلوداوزرمات شول. امریکایانو دطالبانو امارت وران کړاودولتي واک یې دحامد کرزی دچپنی تر سیوری لاندې دشمالی ټلوالی پیژندل شوو لوټمارانو اوجنګسالارانو ته وسپاره. دی وضعت ته په کتو سره د طالبانوپه سرکې پخوانۍ مستي پاتې نه شوه اودی ته راضي شول چې د سیاست نه لاس واخلي او بیرته خپلو کورونو، مدرسو او جوماتونو ته مخه کړي، خوامریکایانو او دهغوی لاس پوځوداهم نه ورسره منله. ډاکټر فاروق اعظم په ۲۰۱۶ میلادی کال کې د کابل په ارګ کې دوخت لوړپوړو دولتي چارواکو ته په یوه وینا کې وویل چې: «طالبان مات شول او عنذ یې کاوه چې مور مات یو، مور پریږدی خپلو کورو ته چې ژوند وکړو.....کرزی صاحب چې اوس به زما خبری اوری راته وویل چې ماته راغلل اووی وویل چې مور په حکومت کې چوکی نه غواړو خو په کورکې مو پریږدی، خومور پری نښودل.....خالد پښتون ماته کیسه وکړه چې په کوټه کې ۱۶ تنه د طالبانو مشران.....ماته راغلل او ویی وویل ، مور نه غواړوپه پاکستان کې ژوند وکړو، مور دپاکستان سره تجربه

لرو، په حکومت کې هم چوکۍ نه غواړو..... ما کندهار ته راوستل او امریکایانو ته معرفی کړل، هغوی بوتل گوانتانامو ته وېگرام ته او په کلونو یې په زندان کې تعذیب کړل او ځنۍ یې هلته مړه شول. « امریکایي پوه او پخوانی ډیپلومات بارنت روبین هم دا تاریخي ټکي په گوته کړي دي او طالبانو ته یې په یوه پرائسټي لیک کې لیکلي دي چې: « د ۲۰۰۱ میلادي کال د ډسمبر په شپږمه نیټه ستاسې مشرانو د حامد کرزی سره یو تړون وکړ، څوک چې تازه دملگرو ملتونو په منځکرتوب د بن په کنفرانس کې دافغانستان دانتقالي حکومت مشر ټاکل شوی و، تاسې په اوربند باندې ورسره موافقه وکړه او دکرزی حکومت ته مو هغه څلور ولایتونه وروسپارل چې تاسې لایباندې واکمن واست. تاسې په ځواب کې دحکومت څخه دځانگړو حکومتي مناصبو غوښتنه هم ونه کړه، یوازی مو معافیت وغوښت چې تاسې یې په ترڅ کې وکولی شئ چې باعزته ژوند وکړئ، د جورج ډبلیو بوش ادارې دافغانستان دنوی دولت په تشکیل کې ستاسې دگډون مخه ونيوله، دامریکا دفاع وزیردونالد راسفیلډ اعلان وکړ چې ستاسې سره به نه د مذاکراتو لارغوره کوی او نه به در ته معافیت درکوی..... او دهغه وخت مرستیال ولس مشر امر وکړ چې دغه کسان دی په گوانتانامو اوبگرام کې بندیان شئ. « په حقیقت کې دهغه په اصطلاح سیاست پایله، چې شیخ ندیم په ویاړي، داشوه چې امارت یې وران شو، په لنډه موده کې یې په افغانستان دبن لادین دساتنې وس هم له لاسه ورکړ او هغه پاکستان ته وتبښید. طالبان نه یوازی له سره دسیاست نه تیریدو ته مجبور شول، بلکې دخپلو کورونو، جوماتونو، اودمدرسو اوکې یې هم له لاسه ووت. امریکایان اودهغوی افغاني غلامان دخواکمنۍ په نیشه کې تردې حده ډوب وو چې دطالبانو سره یې له سره سیاسي چلند نه کاوه، ټولته یې دجنایتکارانو په سترگه کتل، په خپلو کورونو کې یې دساده او غیرسیاسي ژوند اجازه هم نه ورکوله، دگوانتانامو اوبگرام زندانونه یې ترې ډک کړل، په زرگونو نور طالبان په لیلی دشته کې دسې آی ای نماینده گانو په شتون کې د دوستم اوشمالی ټلوالې دجنګي جنایتکاری قرباني شول اوافغانستان اشغال شو. داهرڅه چې وشول دطالبانو دسرزوری اودبې تدبیره سیاست لومړۍ پایله اودبن لادین دسر صدقه وه، نورچنگونه اودهغوی زیانونه ورپسې راروان وو. لامل یې دا و چې امریکایانو نه یوازی دطالبانوسره سیاسي چلند ونه کړ بلکې په افغانستان کې یې له سره سیاست ته شاکره او په نظامي زور، وحشت اوفاسدوافغاني زورواکانو یې ډډه ولگوله. هدفي وژني یې پیل کړې، په وادونو اودمرو په جنازويي بمبارۍ کولې، په شپږو عملیاتو کې یې دهیڅ ډول افغاني اوانساني ارزښتونو پروا نه ساتله، ښځې، کوچنیان اوزاره یې ځورول او بې عزته کول، ډله ایزې وژني اودمرو جسدونو ته یې سپکاوې وکړ. له بلي خوا هلته په دولتي دستگاه کې بډواخیستونو، دمخکو غضبونو، ددولت دمالي سرچینو لوټونو اونوروفسادونو بې ساري زورواخیست اوافغانستان په ډیره لنډه موده کې دنړۍ دتړولو فاسدودولتونو سردار شو. دحکومتولې مسؤلیتونو اومکلفیتونو ارزښت له لاسه ورکړ، بابیزه شول اوغضب، بډې، لوټماری دچارواکواوزورواکوپه په اساسي دندو بدلې شول. په ټول هیواد کې ددولتي چارواکواوزورواکو ترمنځ په دولتي مقامونو اوفسادپه نورو سرچینوسیالی پیل شوي چې کله کله په وسله والو جگړو هم اوښتي، سیمه ایز زورواکان اوپه سیمه پورې تړلي مرکزي چارواکان ځواکمن کیدل اودمرکزي حکومت زورواځواک اوبه کیده. خبره دپته ورسیده چې ملا تره خیل اواله گل مجاهد، چې دترلاس لاندې سیمو یې دکابل ښار سره گډې پولې درلودې، دکابل حکومت ددولتي واک انحصار په رسمیت نه پېژانده. په دې توگه له امریکا وارد شوې اوپه زور ښاښوې دیموکراسۍ نه داسې بې ساري فاسدالطوایفي جوړه شوه چې له سره یې دخوشیبوله پاره هم دخپلواک ژوند وس نه درلود. داشغالي ځواکونو، دولتي چارواکواوزورواکوزوروازیاتي اوحتی دهیواد په ځینو برخو کې نژادي تصفیې اونسول وژني خلک دې ته مجبور کړل چې طالبانو ته سیمه یوسي اوورسره ملګري شي. دې حالت طالبانوته نوی ژوند اونیو اینرژي ورکړه چې په مرسته یې شل کاله وچنګیدل اوپه پای کې یې اشغالگر له ملکه وایستل. دافغانستان نه دبهرنیووتل لاپای ته نه وررسیدلې چې کورني لوړپوړي دولتي چارواکان اوزورواکان دخپلو کړنوله ویرې ډله ډله په ټیټو سترګواو ټیټو سرونو په بیره له ملکه وتبښیدل. هیواد دبهرنیو اشغالگرانو اودکورنیو فاصدو زورواکانو نه ازاد شو اودطالبانو په منګول کې پریوت او په دې ډول داشل کلنه جگړه چې شیخ ندیم ورته گوته نیولې ده پای ته ورسیده. عام ولس دبهرنیو اشغالگرو په وتو اودکورنیو فاسد لوټماریانو په ورک کیدو پسې ملال نه شو اودطالبانو په راتګ چندان خوشال نه شو. ددې شل کلني جگړې په بهیر کې عامولس ته دپرزیا نونه ورسیدل، دپرزیا نونه یې وگالل او دپرزیا نونه وزغمل. دکارپوهانو په اند په دې جگړه کې ټول ۲۳۶۱۵۴ افغانانو ژوند له لاسه ورکړ. په دې کې ۱۲۰۰۰۰ طالبانو، ۶۷۰۰۰ افغاني سرتیري او پولیسان وو، ۵۰۱۵۴ ولسي وګړي وو چې نه په طالبانو اونه دهغوی په مخالفانو پورې تړلي وو. دادین لادین دسروهمه صدقه وه چې شیخ ندیم یې پروا نه درلوده اونه یې لري. په دې شل کلنه جگړه کې یوازی ۳۸۴۶ بهرني سرتیري وژل شوي دي. داپه دې مانا چې دهر بهرني سرتیري په سړمو ۶۱ افغانان له لاسه ورکړي یانې وژل شوي دي. که دوژل شوو بهرنيو شمیر دوژل شوو طالبانو دشمیر سره پرتله کړو نو دهر بهرني په سړموڅه دپاسه ۳۱ طالبان له لاسه ورکړي دي. داشغالگرو دخاني زیانونو لږوالی دوه غټ لاملونه لري: اول دا چې دطالبانوسره په جگړه کې به یې افغاني سرتیري دجگړې لومړۍ کړښې ته ورلیرل اودوهم دا چې دطالبانو په ضد جگړه کې یې دمېرڼ جنګي تخنیک – عصري جنګي الوتکو، بې پیلوټه الوتکو، درنوټوپونو، ټانکونو، کاراخیست. په جگړو کې دمعاصر جنګي تخنیک موخه همدا ده چې دخپلو سرتیرو ژوندو ساتي اومقابل لور ته زیات ځاني اومالي زیانونه ورسوي. طالبانو جنګي تخنیک ته په دې کمیت او کیفیت لاس رسي نه درلوده. دوی

دجبهې اوپارټيزني جگړو ترڅنگ ددښمن په ضد دسرکونو په غاړه مابنونه بنځول اوځانمرگي بریدونه یې کول چې پکې بهرنیو ته دیرلږ او یا هېڅ زیانونه نه رسیدل اوله سره افغانان پکې وژل کیدل. معاصر تخنیک، چې د بشري پوهې دتکنالوژیکي کارونې پایله گڼل کیږي، نه یوازې په جگړو کې بلکې د بشري ژوند دټولو - ټولنیزو، اقتصادي، پوهنیزو، روغتیايي - اونورو برخو په پرمختګ اوسمون کې ټاکنو کې رول لوبوي اوتردیره دولسونو برخلیک ټاکي. خوطالبي شیخان اوتر ټولودمخه ددوي دلوړو زده کړو وزیر شیخ ندیم له سره دپرمختګ، تمدن او افغان ولس دبرخلیک پروا نه لري، لگيادي په هیواد کې د عصري زده کړو بنسټونه وړانوي، دجونو پرمخ دښوونځیو او پوهنځیو دروازي تړي، له ښوونځیو مدرسې جوړوي او په دې توګه د عصري زده کړو تعلیمي نظام بنسټونه وړان او ویجاړوي اود تعلیم اودښځو د حقوقو په برخه کې افغانستان داسلامي تمدن نه دوراندنی - ظلمت او بربریت - دورې په لور روانوي. شیخان په حقه و یاري چې دافغانستان خاوره یې له بهرنیو زاده کړه، خو په دې نه پوهیږي چې همدا امریکایان دهمدې ساینس اوتکنالوژي په مرسته، چې طالبان یې په افغانستان کې بنسټونه وړانوي، هره ورځ او هره گړی له هوا نه افغاني مځکه څاري اوکه وغواړي دالظواهرې په شان بل نازولی هدف هم په نښه کولی اوله منځه وړلی شي. دا واقعیت ښيي چې طالبان دخپل هیواد په مځکه اوفضا دواک بشپړه انحصار نه لري یانې دبشپړه ازادۍ نه بی برخې دي. له بلې خوا څه ناڅه دژوند په ټولو برخو کې پردیو مرستو ته اړدي اودارتیا بیه هم دخپلواکۍ نیمګړتیا دودانیمګړتیا دقتل په پټواگانو، د عصري زده کړو نه دځوان نسل په محرومولو، دعلم، تمدن اودادبدي په رټلوله منځه نه ځي. داسیاست شته ستونځې نوره هم زیاتوي، دملیونو انسانانو استعدادونه شنډوي دطالبانو امارت ته زیان رسوي اوحتی ژوند یې لنډوي، نوځکه دشیخانو مخالفین دهغوی دامارت تخریب ته چندان اړتیا نه لري، شیخ ندیم، شیخ، حنفي اوامثال یې دا چارې په خپله سرته رسوي.

د پانوی شمیره: له 4 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ